

**การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิต
ให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคมของเทศบาลตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร**
**THE DEVELOPMENT OF INTEGRATED COMMUNITY WELFARE TO REDUCE
INEQUALITY IN QUALITY OF LIFE FOR VULNERABLE GROUPS IN SAM NGAM
SUBDISTRICT MUNICIPALITY, SAM NGAM DISTRICT, PHICHIT PROVINCE**

สุเทพ คำเมฆ^{1*} ปฏิมพร เคลือซอน²

Suthep Khammek¹ Partimaporn Khueakhon²

^{1,2} สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

^{1,2} Department of Social Work, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคม และ (2) ศึกษาเงื่อนไขบริบทชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคมการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา พื้นที่ศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุน ผู้นำท้องที่ และผู้นำท้องถิ่น เครื่องมือที่สำคัญในการใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ นักวิจัยและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการมีการพัฒนามาจากฐานขององค์การการเงินและต้องใช้หลักการของระบบที่มีการหนุนเสริมของหุ้นส่วนทางสังคมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการทำงานแบบประสานความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคเอกชน ได้แก่ โครงสร้างคณะทำงานในเชิงพื้นที่ เครือข่ายและงบประมาณภายในและภายนอก รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน และการต่อยอดของกองทุนการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อเกิดการบูรณาการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมที่สมาชิกทุกกลุ่มมีโอกาสได้รับสิทธิประโยชน์ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ และตายได้อย่างยั่งยืน

ระบบสวัสดิการชุมชนจะมีความเข้มแข็งและความยั่งยืนได้จะต้องมีการหนุนเสริมจากเงื่อนไขบริบทของชุมชน โดยพบอยู่ 6 เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ การมีประวัติศาสตร์ของการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนากองทุนฯ ผู้นำและแกนนำที่มีระบบวิธีคิดแบบเห็นประโยชน์ส่วนร่วม โครงสร้างการบริหารแบบกระจายอำนาจ การบูรณาการทำงานของเครือข่ายภายในและภายนอก มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจของสมาชิก และการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของกลุ่ม

คำสำคัญ: สวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการ, คุณภาพชีวิต, กลุ่มเปราะบางทางสังคม

* E-mail address: suthep.khammek@gmail.com ¹ patieezgulp@gmail.com ²

ABSTRACT

The objectives of this research article were to (1) study the development of an integrated community welfare system for vulnerable groups and (2) study the community context conditions that affect the success of the development of an integrated community welfare system for vulnerable groups. This research is qualitative, Case study type. Study areas a community welfare fund Sam Ngam subdistrict, Sam Ngam district, Phichit province. Key informants are committees and members of the community welfare fund group and local administration officers. The instrument for collecting data was a Researcher and semi-structured interview form using group discussion methods and in-depth interviews and content analysis.

The result of the study found that: The development of an integrated community welfare system is developed from the foundation of a financial organization and the principles that support social partnerships for the process of participation and the creation of collaborative work. Integration between the government sector, local sector, people's sector, and the private sector, including the structure of working groups in the area, network and internal and external budgets, community welfare Arrangement model, and the extension of the community welfare fund to create integration promote and support the holistic integrated community welfare that all members have the opportunity to receive benefits from birth, old age, sickness, and death sustainably.

The community welfare system will be strong and sustainable it must be reinforced from the context of the community there are 6 conditions found as follows: Having a history of joining together to develop the fund, Leaders with a collective thinking system, a Decentralized management structure, Integration of internal and external networks, Have the confidence and trust of the members and creating a new generation of group leaders.

Keywords: Integrated Community Welfare, Quality of Life, Vulnerable Groups

บทนำ

“ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” ภายใต้คำนี้สะท้อนถึงความหมายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550 มีประเด็นที่สำคัญและเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและการกินดีอยู่ดีมีความสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดสวัสดิการให้กับประชาชน เพื่อยกระดับให้สวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติในการสร้างหลักประกันความมั่นคงของชุมชนฐานราก พื้นฟูทุนทางสังคม ความเข้มแข็งชุมชนในการจัดการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้ทุกพื้นที่สามารถจัดตั้งและพัฒนาคุณภาพสวัสดิการชุมชนอย่างทั่วถึง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2552) โดยรัฐบาลได้สนับสนุนการพัฒนาความเข้มแข็งของกองทุนและสมทบงบประมาณรวมถึงพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้มีความหลากหลายขึ้น เกิดการเชื่อมโยงอย่างบูรณาการของระบบสวัสดิการของชุมชน ท้องถิ่น และภาครัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนให้สามารถแก้ปัญหาตนเองได้และเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาของตนเองในโอกาสต่อไป หรือ “ช่วยเขาให้สามารถช่วยตนเองได้” (Self - Help) สามารถออกแบบ (Design) การจัดกิจกรรมทั้งในด้านการป้องกัน แก้ไข พัฒนา หรือการคุ้มครองสิทธิประชาชน อาจเป็นกิจกรรมหรือบริการด้านต่าง ๆ ที่สามารถอธิบายได้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้คุณภาพชีวิตของผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนร่วมกิจกรรมดีขึ้นในด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านรวมกัน เช่น บริการด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม การมีงานทำและรายได้มั่นคง การพักผ่อนหย่อนใจ ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน หรือบริการสังคมอื่นๆตามความจำเป็น (ทัศนีย์ ลักษณะภิชนัช, 2548)

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการการสร้างกลไกเชื่อมโยงประชาชนในชุมชนให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีกลุ่มผู้เปราะบางทางสังคมเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ขาดโอกาสเข้าถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้เป็นภาระของครอบครัวและชุมชน ซึ่งแนวคิดกระบวนการพัฒนาศักยภาพโดยชุมชน จึงเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้เปราะบางทางสังคมได้เข้าถึงบริการของภาครัฐได้อย่างเบ็ดเสร็จและครบวงจร กลุ่มเปราะบางทางสังคมที่สำคัญต้องให้ความสำคัญคือ กลุ่มผู้สูงอายุ

กลุ่มคนพิการ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มด้อยโอกาส คนยากจน และกลุ่มแรงงานนอกระบบ (มูลนิธิศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทางสุขภาพ, 2560) ซึ่งการพัฒนาาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคมในชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและต้องการความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อผลักดันให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเนื่องวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในแต่ละชุมชนที่ต่างกัน ส่งผลให้แต่ละชุมชนมีปัญหาที่แตกต่างกันซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขที่แตกต่างกันด้วย ทว่าเรากลับพบว่าการได้รับความช่วยเหลือผ่านสวัสดิการที่รัฐบาลจัดให้ อาจไม่สามารถบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาที่พบในชุมชนแต่ละแห่งได้ครอบคลุมและตรงจุดสำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคม อาทิเช่น เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ แรงงานนอกระบบ หรือคนด้อยโอกาสจำนวนหนึ่งกำลังเผชิญกับความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ที่การช่วยเหลือแบบสงเคราะห์จากรัฐบาลไม่ใช่ทางออกที่ดีพออีกต่อไป (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556)

ดังนั้น การจัดสวัสดิการชุมชน จึงถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการจัดสวัสดิการที่จัดตั้งขึ้นโดยภาคประชาชน โดยมีเป้าประสงค์สำคัญในการจัดสวัสดิการในมิติต่าง ๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ซึ่งครอบคลุมไปถึงกลุ่มเปราะบางทางสังคมในชุมชน อันหมายถึง ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนและได้รับผลกระทบจากสภาวะการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม (กิตติพัฒน์ นนทพิทยะ, 2562) รวมไปถึงผู้ที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของทางภาครัฐและผู้ที่ประสบปัญหาไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างทัดเทียมและเสมอภาคกับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งการมีกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นการสร้างหลักประกันทางชีวิตเพื่อการพัฒนาให้เป็นกองทุนมากกว่ากองทุน ทุกคนต่างเป็นผู้ให้และผู้รับเป็นการให้อย่างมีคุณค่า รับผิดชอบต่อสังคม การช่วยเหลือที่แผ่ถึงผู้ทุกข์ยากและกลุ่มเปราะบางทางสังคมในชุมชน (ประเวศ วะสี, 2542) การจัดสวัสดิการชุมชน เป็นการจัดสวัสดิการที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่ ๆ หนึ่ง ด้วยความสมัครใจที่เกิดจากการรวมตัวกันในระดับชุมชน หมู่บ้าน หรือตำบล โดยมีเป้าหมายสำคัญในการดูแลซึ่งกันและกันตั้งแต่เกิดจนตายบนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกันของสมาชิกในชุมชน การสร้างหลักประกันและความมั่นใจในการดำเนินชีวิตให้กับสมาชิกในชุมชน รวมไปถึงการเสริมพลังอำนาจและการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสมาชิกในชุมชน (ระพีพรรณ คำหอม, 2551 ; กองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี, 2555)

สำหรับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร มีแนวคิดจัดตั้งกองทุนสวัสดิการขึ้นมาโดยต้องการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีเงินรักษาดูแล เมื่อแก่เฒ่ามีการเลี้ยงดูเมื่อตายมีคนช่วยเหลือ โดยมีแนวทางในการดำเนินการของกองทุนเพื่อดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพเน้นการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมเงินเพื่อแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีสวัสดิการแก่สมาชิกตลอดชีวิต ได้แก่ การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย ทำให้เกิดคุณธรรม ความสามัคคี มีน้ำใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหา และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีองค์กรที่คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือคราวจำเป็น และสิ่งที่สำคัญที่สุดของกองทุนคือการไม่แสวงหากำไรสูงสุดทางทรัพย์สิน แต่จะดำเนินการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาการพัฒนาาระบบสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและสร้างหลักประกันทางคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบางทางสังคมในชุมชนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ทั้งในเรื่องเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพมากขึ้น เพื่อเป็นข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในการสร้างหรือพัฒนาาระบบสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการในการดูแลและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเปราะบางทางสังคมในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาาระบบสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคม
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขบริบทชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการในการลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) แบบกรณีศึกษา (case study) พื้นที่ศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ (1) การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎี รูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) สู่การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและประเด็นในเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน (2) การวิจัยภาคสนาม (field research) โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) กับกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร เพื่อนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ รูปแบบ และกระบวนการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชน เงื่อนไขบริบทของชุมชนที่ช่วยสนับสนุนความสำเร็จและอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนสำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคม ตลอดจนแนวทางการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่เพื่อพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนสำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคมของกองทุนสวัสดิการชุมชน สู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

ใช้วิธีการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (purposive) ซึ่งพิจารณาพื้นที่ที่ศึกษาว่ากลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ที่มีการดำเนินงานที่ดี (good practice) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการจัดสวัสดิการชุมชนโดยมีจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนของภาคประชาชนภายใต้แนวคิด “กองทุนชาวบ้าน เพื่อช่วยชาวบ้าน” ซึ่งเกิดจากการเล็งเห็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยมีแนวคิดพื้นฐานที่มองเห็นว่าทุกคนต้องอยู่ในสังคมด้วยความเสมอภาคและเท่ากัน บนพื้นฐานของการสร้างความสุขที่ยั่งยืนคือการแบ่งปันทำบุญช่วยเหลือกันขึ้นมาโดยต้องการสร้างความมั่นคงให้แก่สมาชิกตลอดชีวิต ได้แก่ การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย บนพื้นฐานของหลักคุณธรรม ความสามัคคี มีน้ำใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหา สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและมีกลุ่มที่คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือคราวจำเป็น

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คณะกรรมการ และสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยเป็นบุคคลที่มีความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานด้านกองทุนสวัสดิการชุมชน รวมทั้งหมด 22 คน โดยใช้การคัดเลือกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- (1) เป็นคณะกรรมการหรือเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร
- (2) เป็นกรรมการของกองทุนฯ ไม่น้อยกว่า 1 สมัย
- (3) เป็นสมาชิกของกองทุนฯ ไม่น้อยกว่า 2 ปี
- (4) เป็นผู้ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่

2.1 นักวิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัย (researchers as the research instrument) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ (reliability) รวมทั้งกระบวนการตรวจสอบข้อมูลจากกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนและคืนข้อมูลการวิจัยสู่พื้นที่ศึกษาเพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนากิจการดำเนินงานของกลุ่มสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่าม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure interview Guideline) ได้มาจากบททวนจากหนังสือบทความวิชาการ บทความวิจัย และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ พัฒนาการ รูปแบบและกระบวนการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชน และเงื่อนไขบริบทชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการสำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้มีการดำเนินงานดังนี้

3.1 การวิจัยเชิงเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารข้อมูลของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ สิทธิประโยชน์และระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการชุมชน

3.2 การวิจัยภาคสนาม โดยใช้เทคนิคการวิจัยดังนี้

3.2.1 การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) โดยการเชิญตัวแทนทั้งคณะกรรมการและสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 10 คน ได้แก่ ประธาน รองประธาน กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ฝ่ายเหรัญญิก ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายตรวจสอบภายใน และตัวแทนสมาชิกของกองทุน เข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นเรื่องของการพัฒนาการ การบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน รูปแบบสิทธิประโยชน์ที่สมาชิกได้ระเบียบข้อบังคับ เงื่อนไขบริบทชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จ และแนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน

3.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการชุมชน (key Informant) ได้แก่ จากคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชนภาคท้องถิ่น (กำนัน/ผู้ใหญ่) และผู้นำท้องที่ (นายกเทศบาลตำบล/เจ้าหน้าที่ฝ่ายงานกองทุนสวัสดิการสังคม) จำนวน 4 คน และตัวแทนสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 5 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการลงรหัสข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) อย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผล ในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปให้เห็นถึงการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า

1.1 พัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการสำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคม

การจัดสวัสดิการชุมชนของเทศบาลตำบลสามง่าม ดำเนินการภายใต้ “กองทุนชาวบ้าน เพื่อช่วยชาวบ้าน” เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2545 หลังจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบในการดำรงชีพ วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลง ซึ่งสิ่งสำคัญของการริเริ่มการจัดสวัสดิการชุมชน เป็นการสร้างหลักประกันทางคุณภาพชีวิตโดยมีพื้นฐานมาจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันต่อสู้กับความเปราะบาง สุขภาพเศรษฐกิจ ความยากจน ปัญหาสังคม และจากการที่มองนโยบายด้านการจัดสวัสดิการสังคมของภาครัฐไม่สามารถเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตได้ทุกประเด็น ซึ่งรูปแบบของการจัดสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นจากความสุขที่ยั่งยืนคือการแบ่งปันทำบุญช่วยเหลือกันผ่านกองทุนวันละ 1 บาท ซึ่งในระยะแรกมีสมาชิกแรกเข้า 112 คนจำนวน ที่เกิดจากบูรณาการทางความคิดผู้นำชุมชนและแกนนำได้มีจุดประกายการร่วมกลุ่มและสื่อสารความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของกองทุนสวัสดิการชุมชนของเทศบาลตำบลสามง่าม ถือว่าเป็นกองทุนที่คนในชุมชนร่วมกันจัดขึ้นโดยมีหลักยึดโยงกับแนวคิดของคำว่า “ความหวัง” ที่อยากให้ทุกคนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อยังมีชีวิตที่เรียกว่า “สวัสดิการคนเป็น” ที่ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนนี้ในยามที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้แก่ การเกิด การศึกษา บวช แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ รับใช้ชาติ (ทหาร) ประสบภัยธรรมชาติ งานบุญประเพณี บำนาญชรา พัฒนาอาชีพ สงเคราะห์เมื่อเสียชีวิต และคำว่า “การมองเห็นเพื่อนมนุษย์” ที่เกิดจากการช่วยเหลือบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียมกันในวันนี้เพื่อส่งเสริมการให้อย่างมีคุณค่า การรับอย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดชีวิตด้วยการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในกรณี สมาชิก เกิด แก่ เจ็บ ตาย ฯลฯ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางทางสังคมที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนและได้รับผลกระทบจากสภาวะการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม และรวมไปถึงผู้ที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของทางภาครัฐและผู้ที่มีปัญหาไม่สามารถ

ดำรงชีวิตได้อย่างทัดเทียมและเสมอภาคกับบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ เด็กและเยาวชน ผู้ยากไร้ สตรี คนด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุ คนยากจน และแรงงานนอกระบบ ซึ่งการช่วยเหลือทั้งด้านกาย จิต สังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ตอบสนองการดำรงชีวิตได้ แม้จะเป็นเพียงเล็กน้อยในการช่วยเหลือเพื่อเป็นกำลังใจจากคนในชุมชนด้วยกัน ดังนั้นเมื่อกลุ่มเปราะบางกลุ่มนี้ ถ้าวันนั้นเกิดเจ็บป่วย นอนโรงพยาบาล ประสบปัญหาหรือเสียชีวิต ทางกลุ่มจะนำเงิน 1 บาทไปเย็บหม้อไปช่วยเหลือ ทำบุญ ให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ทั้งตำบล จนถึงปัจจุบันปี 2565 กองทุนสวัสดิการชุมชนจัดสวัสดิการชุมชนของเทศบาลตำบลสามง่าม มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 687 คน รวมเงินกองทุนทั้งหมด 1,643,356 ล้านบาท (ที่มา: กองทุนสวัสดิการจัดสวัสดิการชุมชนของเทศบาลตำบลสามง่าม, 2565) ตามระเบียบข้อบังคับกองทุนสวัสดิการชุมชนสามง่าม ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2558 ระบุการจัดสวัสดิการหรือบริการที่จัดให้แก่สมาชิกมีมากกว่า 21 ประเภทหรือกิจกรรมครอบคลุมตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงสวัสดิการเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพให้แก่สมาชิกในครอบครัวเพื่อเพิ่มรายได้ มีประเภทสวัสดิการที่สำคัญๆ และหลังจากที่กองทุนสวัสดิการชุมชนสามง่ามได้มีการพัฒนาระบบโครงสร้างและสวัสดิการโดยดูแลทั้งตำบลจำนวน 16 หมู่บ้าน

1.2 กระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการสำหรับกลุ่มเปราะบางทางสังคม

1.2.1 โครงสร้างคณะกรรมการการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการ

กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่ามมีการออกแบบโครงการการทำงานของตำบลผ่านการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนอำเภอสามง่ามโดยเน้นให้คนในชุมชนเป็นหลักในการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและตัวแทนในพื้นที่ให้ลงไปสร้างความเข้าใจ พูดคุย กับลูกบ้านของตนชักชวนให้เข้ามาเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน จึงจัดให้มีศูนย์ประสานงานกองทุนสวัสดิการชุมชนทุกหมู่บ้านผ่านตัวแทนหมู่บ้านละ 2 คนทั้ง 16 หมู่บ้าน และบริหารกองทุนฯ ยึดหลักธรรมาภิบาลผนวกกับแนวคิดการดำเนินงานแบบ WHO ได้แก่ Work (ระบบงาน) Human (ระบบคน) และ Organization (ระบบโครงสร้างทรัพยากรองค์กร) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี ควบคุมและสามารถตรวจสอบได้ โดยกองทุนกองทุนสวัสดิการชุมชนมีโครงสร้างคณะกรรมการและบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบดำเนินงานดังต่อไปนี้

ประธานกองทุนฯ มีบทบาทหน้าที่เป็นประธานในการประชุมต่างๆ บริหารของกองทุนฯ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

รองประธานกองทุนฯ มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยประธาน กรณีประธานไม่สามารถทำหน้าที่ได้ หรือได้รับมอบหมาย

เลขานุการ/ผู้ช่วยเลขานุการ มีบทบาทหน้าที่จัดเตรียมเอกสารและสถานที่ในการประชุม / บันทึกการประชุม/ชี้แจงรายงานการประชุมต่อกรรมการกองทุนฯ

เหรัญญิก/ผู้ช่วยเหรัญญิก มีหน้าที่ควบคุมเก็บรักษาเงิน และจัดทำบัญชีเก็บเอกสารไว้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี

กรรมการฝ่ายทะเบียน มีบทบาทหน้าที่จัดการใบสมัคร/ลงทะเบียนในทะเบียนสมาชิกตามขั้นตอนลำดับก่อนหลัง และออกสมุดประจำตัวสมาชิก

กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีบทบาทหน้าที่ประชาสัมพันธ์องค์การในทุกรูปแบบเพื่อให้กองทุนฯ เป็นที่รับรู้ของบุคคลทั่วไปเพื่อขยายฐานสมาชิกในพื้นที่ และจัดทำเว็บไซต์ของกองทุนฯ

กรรมการฝ่ายสวัสดิการ มีบทบาทหน้าที่จัดสวัสดิการให้ครอบคลุมตามความต้องการของสมาชิก และตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร

กรรมการตรวจสอบภายในและภายนอกมีบทบาทหน้าที่ตรวจสอบการบริหารจัดการ เอกสารการเงิน และทุก ๆ เรื่องการดำเนินงานของกองทุน

โดยให้ผู้นำชุมชนและตัวแทนหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการกองทุนที่มาจากทุกหมู่บ้าน รวมทั้งหมด 25 คน โดยมีการสร้างเวทีกลางผ่านการใช้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสามง่ามเป็นฐานในการเชื่อมโยงสู่การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลสามง่ามการดำเนินงานมีการเลือกตัวแทนสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทำหน้าที่กรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบนพื้นฐานของหลักนิติธรรมที่มีข้อบังคับขององค์กรและระเบียบต่าง ๆ ของกองทุน ไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของสมาชิก ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกองทุน วัตถุประสงค์และที่มา

กองทุนสวัสดิการ สมาชิกกองทุน คณะกรรมการ รูปแบบการจัดสวัสดิการ การบริหารเงินและการบัญชี และการประชุมของกองทุน ซึ่งมีการประชุมคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเพื่อวางแผนงาน พร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาเดือนละ 1 เดือน/ครั้ง เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไข ปัญหา มีระบบการประชุมสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน 1 ปี/ครั้ง รายงานผลการดำเนินงานในรอบปีและจัดทำงบดุล ให้สมาชิกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ และสมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นในการเพิ่มเติมและปรับเปลี่ยนระเบียบข้อบังคับทุกปีเพื่อทำให้เกิดการปลูกจิตสำนึกให้สมาชิกร่วมเป็นเจ้าของกองทุนฯ

1.2.2 เครือข่ายและงบประมาณการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการ

จากการศึกษาบริบทที่นำมาสู่การพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการโดยอาศัย การเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานและงบประมาณกันทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในหลายระดับ หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลตำบลสามง่าม พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิจิตร สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และ กลุ่มองค์กรการเงิน ได้แก่ กองทุนสวัสดิการสงเคราะห์อำเภอสางาม กลุ่มออมทรัพย์สามง่าม กองทุนหมู่บ้าน และองค์กร ภาคประชาชน คือ กองทุนที่ได้รับการบริจาคเงินและสิ่งของจากภาคประชาชน และภาคเอกชน ทุกภาคส่วนที่เข้ามา ช่วยเหลือเงินสมทบเพื่อนำมาจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งการเชื่อมโยงการทำงานในระดับ มาเชื่อมเป็นเครือข่ายเพื่อหนุนเสริม การขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนในระดับจังหวัดเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดระบบสวัสดิการชุมชนในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างครอบคลุมในระดับพื้นที่

1.2.3 รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการกับกลุ่มเป้าหมาย

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่ามบนพื้นฐานของหลักความคุ้มค่าที่มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนร่วม สำหรับสมาชิกจะได้รับสวัสดิการต้อง เป็นไปตามเงื่อนไขที่ต้องส่งเงินออมสมทบครบ 180 วัน นับจากวันที่คณะกรรมการรับเข้าเป็นสมาชิกตามระเบียบ ข้อบังคับกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่าม ซึ่งปัจจุบันมีรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนฯ ในการ ดูแลคุณภาพชีวิตของสมาชิกทุกกลุ่มในพื้นที่ตำบลทั้ง 11 ประเภท 21 ช้อ ได้รับสิทธิประโยชน์ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้แก่

สวัสดิการชุมชนด้านการเกิด การจัดสวัสดิการชุมชนด้านเด็กและแม่ของเด็กเป็นการช่วยเหลือที่ มอบให้สมาชิกในเรื่องของการรับขวัญเด็กแรกเกิด และมารดาต้องนอนโรงพยาบาลหลังคลอดลูก ซึ่งสวัสดิการชุมชนใน ด้านนี้เป็นการสะท้อนที่เกิดจากการช่วยเหลือแบบเกื้อกูลโดยที่เน้นการจัดสวัสดิการบนพื้นฐานของความเป็นชุมชน และ ระบบเครือญาติที่เป็นการให้ความสำคัญของเพื่อนมนุษย์ที่มีการสืบทอดโดยเฉพาะการเย็บเยียนที่ไม่เน้นเลือกการ ปฏิบัติคนที่ไม่รู้จักที่เป็นการช่วยเหลือบนพื้นฐานของการเป็นสมาชิกอย่างเท่าเทียมกันทั่วถึง

สวัสดิการชุมชนด้านที่อยู่อาศัย เป็นการสะท้อนถึงระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีการ ช่วยเหลือกันบนพื้นฐานของการลงแรงในการช่วยงานบุญไม่ว่าจะเป็นการลงแรง ลงเงิน การนำอาหารมาช่วยกันบน พื้นฐานความเป็นเครือญาติและเพื่อนบ้านในชุมชน แต่การจัดสวัสดิการชุมชนมีการเปลี่ยนผ่านในการช่วยเหลือในระบบ การได้รับสวัสดิการของสมาชิกในกลุ่ม ได้แก่ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ที่เป็นการแสดงความยินดีของเพื่อนสมาชิกในชุมชน ทั้งอยู่ในรูปแบบเงิน และสิ่งของเพื่อลดค่าใช้จ่ายในบ้าน และที่สำคัญการจัดสวัสดิการชุมชนในการซ่อมแซมบ้าน โดยเฉพาะการสมทบการซ่อมแซมบ้านผู้เดือนร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย เป็นการสนับสนุนเงิน หรือกำลังแรงงานของสมาชิก ร่วมกับเทศบาลในการช่วยเหลือแบบร่วมแรงร่วมใจกันบนพื้นฐานของการเป็นจิตอาสาของสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจน สนับสนุนเงินทุนผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลสามง่าม โดยกองทุนฯ ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ดำเนินการซ่อมแซมบ้านผู้ได้รับความเดือดร้อนในพื้นที่

สวัสดิการชุมชนด้านผู้สูงอายุ เป็นการสมทบจากการที่ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพจากภาครัฐ ซึ่ง ทางกองทุนสวัสดิการชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญของการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุและผู้ดูแลที่ต้องทำงานหนัก ในการเลี้ยงดูให้กับผู้สูงอายุ โดยทั่วไปแล้วทางกองทุนได้มีการให้ความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนจึงได้มีการจัด สวัสดิการชุมชนเป็นแบบระบบขั้นบันไดในการสมทบเงินให้กับสมาชิกตามกลุ่มอายุตามเงื่อนไขข้อตกลงได้แก่ อายุ 60-69 ปี อายุ 70-79 ปี อายุ 80-85 ปี และอายุ 85 ปีขึ้นไป และนอกจากนี้ก็ยังมีการบริการทางสังคมในเรื่องของจัด

กิจกรรมทั้งในด้านการตรวจสอบสุขภาพประจำปี พัฒนาอาชีพ และกิจกรรมนันทนาการที่ช่วยเสริมสร้างกาย จิตใจ และสังคม เพราะสิ่งสำคัญของกองทุนได้ให้ความสำคัญและความเคารพกับผู้สูงอายุในฐานะเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าในตัวเอง

สวัสดิการชุมชนด้านการศึกษา เป็นการสนับสนุนทุนการศึกษาที่เล็งเห็นถึงการให้ความสำคัญของทุนมนุษย์เพื่อให้ง่ายแก่ใจกับผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับ ป.6, ม.3, ม.6, ปวช., ปวส., ปริญญาตรี ซึ่งตรงนี้เป็นทำให้ความสำคัญในการสนับสนุนการสร้างพลเมืองของชุมชนในการเป็นแรงขับเคลื่อนในการศึกษาต่อและทำงานให้กับชุมชนของสมาชิก

สวัสดิการชุมชนด้านคนพิการ เป็นการช่วยเหลือในการที่แบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต โดยจะมีการสมทบจากเบี้ยยังชีพคนพิการของสมาชิกมีเหตุต้องพิการ โดยมุ่งแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อปลดปล่อยความรู้สึกที่ให้การมีชีวิตได้อย่างปกติ โดยการจัดสวัสดิการชุมชนที่จัดให้คนพิการส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของเงินและเครื่องอุปโภคบริโภค ตลอดจนการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้

สวัสดิการชุมชนด้านงานบุญ ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องงานบุญ ได้แก่ การอุปสมบท และงานมงคลสมรส และมีการสนับสนุนงานประเพณีวัฒนธรรม ได้แก่ เข้าพรรษา ลอยกระทง สงกรานต์ แข่งเรือ และกีฬาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรักและความสามัคคีในการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชน

สวัสดิการชุมชนด้านความกตัญญูและการทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม เป็นการช่วยเสริมสร้างคุณค่าของการทำความดีและประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคม เพราะเล็งเห็นถึงการปลูกฝังให้สมาชิกได้ตระหนักถึงการช่วยเหลือ การมีคุณธรรม และจิตอาสาบนพื้นฐานของการเป็นคนดี มีคุณธรรม และปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคม ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนได้สนับสนุนในเรื่องรางวัลคนดี รางวัลคนกตัญญู การรักษาดิน และการรับใช้ชาติทั้งในเรื่องการสมัครเป็นทหารหรือการได้รับเลือกเป็นทหาร

สวัสดิการชุมชนด้านเจ็บป่วยและอุบัติเหตุ เป็นการสนับสนุนการดูแลการรักษาพยาบาลที่เกิดจากการเจ็บป่วยและอุบัติเหตุเป็นเหตุให้ต้องนอนโรงพยาบาลทั้งจากนอนโรงพยาบาลของรัฐและโรงพยาบาลเอกชนจะได้รับเงินกองทุนสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชนด้านการประกอบอาชีพ สวัสดิการหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องของการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ส่วนใหญ่สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มและพัฒนาอาชีพซึ่งทางกองทุนได้จัดกิจกรรมอบรมอาชีพ ทำดอกไม้จันทน์ ตะกร้าโคร่งเหล็ก ถักเชือกปอเฮ ผ่านตัวโครงการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพเพิ่มทางเลือกเพิ่มรายได้ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพิ่มทางเลือกในการสร้างรายได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา โดยทางศูนย์ได้ร่วมกับศูนย์เรียนรู้การพัฒนาศรีและครอบครัวจังหวัดพิษณุโลก และกิจกรรมมอบพันธุ์ปลา และมอบเมล็ดพันธุ์ผักภายใต้โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในชนบท ซึ่งการสนับสนุนในเรื่องทุนในการประกอบอาชีพอีกด้วย นอกจากนี้องค์ความรู้เดิมที่มีก็ถูกพัฒนาและต่อยอดจนสามารถที่จะนำไปทำเป็นสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ประกอบกับการที่มีเงินทุนช่วยในตอนแรกก็ทำให้ชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานใหม่ออกมามากขึ้น สร้างความน่าสนใจให้ชิ้นงานและผลิตภัณฑ์ของกองทุนฯ

สวัสดิการชุมชนด้านเสียชีวิต ในปัจจุบันการจัดสวัสดิการด้านเสียชีวิตของกองทุนฯ ก็คือ จะมีการร่วมแรงร่วมใจกันในการมาช่วยงานศพ เป็นการลงแรง และมีการนำเงินมาสมทบทำบุญร่วมกัน การให้เป็นเงินเพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายที่ เจ้าภาพ หรือญาติของผู้เสียชีวิตต้องแบกรับ ได้แก่ เงินฌาปนกิจที่จะต้องมีการจ่ายเงินให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต

สวัสดิการการชุมชนด้านสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ต้องเป็นผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับการรับรองจากมติคณะกรรมการกองทุนฯ กองทุนจะละเว้นให้โดยไม่ต้องส่งเงินสัจจะ และมีสิทธิได้รับสวัสดิการเหมือนสมาชิกทั่วไปทั้งนี้จะต้องกำหนดให้กองทุนเป็นผู้รับผลประโยชน์เท่านั้น จัดกิจกรรมมอบอาหารยังชีพ ภายใต้โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในชนบท และสมทบการซ่อมแซมบ้านผู้ได้รับความเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย (ผู้ด้อยโอกาส) และเครื่องอุปโภคบริโภค มอบผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบปัญหาทางสังคม และอาหารดำรงชีพให้สมาชิกทุกคน

1.2.4 การต่อยอดของกองทุนการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการ

สำหรับกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่าม เกิดจากการบูรณาการของหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนงบประมาณเป็นการสหภาพจาก 3 ขา ประกอบด้วย ขาที่ 1 ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐซึ่งกองทุนฯ ได้รับเงินสมทบจากเทศบาลตำบลสามง่าม (ท้องถิ่น) ซึ่งท้องถิ่นสนับสนุน 4 รอบต่อปี เป็นเงินประมาณ 400,000 บาท และทางกองทุนได้ขอสมทบจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่มีการสนับสนุนรายหัวของสมาชิกประมาณ 365 บาท ขาที่ 2 เกิดจากกลุ่มองค์กรการเงิน ได้แก่ กองทุนสวัสดิการสงเคราะห์อำเภอสามง่าม กลุ่มออมทรัพย์สามง่าม กองทุนหมู่บ้าน และขาที่ 3 องค์กรภาคประชาชน คือ กองทุนที่ได้รับการบริจาคภาคประชาชนและเอกชน ซึ่งปัจจุบันการสมทบเงินสนับสนุนเริ่มมีปัญหาในเรื่องงบประมาณของการสนับสนุนเพราะหลาย ๆ กองทุนก็ไม่ได้รับการสนับสนุนท้องถิ่นจึงทำให้กองทุนดำเนินการไม่ได้ แต่สำหรับกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่ามได้มีแนวคิดในการต่อยอดผ่านกระบวนการระดมความคิดเห็นเพื่อนำเงินดังกล่าวมาลงทุนเพื่อต่อยอดด้วยการเครื่องซักผ้าจำนวน 10 เครื่อง ตู้น้ำดื่ม 2 ตู้ และตู้น้ำดื่ม 2 ตู้ ซึ่งตรงนี้เมื่อหักค่าไฟฟ้าค่าน้ำ ค่าตอบแทนผู้ดูแล จะมีเงินฝากประมาณเดือนละ 3,000 บาท ปัจจุบันมีเงินในบัญชีอยู่ 110,407 บาท และที่สำคัญทางกองทุนฯ ได้พัฒนากลุ่มอาชีพ ทำดอกไม้จันทน์ ในที่นี้สมาชิกที่เสียชีวิตจะซื้อจากกลุ่มอาชีพและที่สำคัญของการสร้างจุดขายโดยซื้อดอกไม้จันทน์ที่กลุ่มนี้จะช่วยเหลือและสร้างหลักประกันทางคุณภาพชีวิตของคนพื้นที่ได้ ซึ่งตอนนี้กลุ่มอาชีพนี้มีเงินอยู่ 178,035 บาท ดังนั้นวิถีคิดของคณะกรรมการที่มองว่ากองทุนในปัจจุบันจะต่อยอดรายได้เกิดขึ้น เพื่อวันข้างหน้าถ้ารัฐบาล เทศบาล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ไม่มีเงินสมทบให้กับกองทุนฯ กองทุนก็ยังสามารถยืนอยู่ได้

2. เงื่อนไขบริบทชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการในการลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า

สำหรับการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่ามที่ทำให้ประสบความสำเร็จและมีความเข้มแข็งมีเงื่อนไขบริบทชุมชนที่สำคัญ ดังนี้

เงื่อนไขที่ 1 ประวัติศาสตร์ของการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนากองทุนฯ สิ่งสำคัญของการเกิดกลุ่มที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการถักทอและความต้องการร่วมบนพื้นฐานของความเชื่อ อุดมการณ์ และผลประโยชน์ร่วมกัน เพราะจุดสำคัญของการปลุกจิตวิญญาณในการร่วมกันสร้างกองทุนฯ ต้องอาศัยการมีประวัติศาสตร์ร่วมในการรวมกลุ่มผ่านกระบวนการปลุกจิตสำนึกสมาชิกร่วมเป็นเจ้าของกองทุนฯ เพื่อร่วมเผชิญกับปัญหาที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิก การมีประสบการณ์ต่าง ๆ โดยตรงร่วมกันของสมาชิกในชุมชนที่ตกอยู่ภายใต้ปัญหาและสถานการณ์เดียวกันโดยเฉพาะปัญหาที่อยากแก้ไขคือ ความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิต ทุกคนต้องอยู่ด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ได้มีโอกาสพูดคุย ปรัชญาหรือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นต่อการดำเนินชีวิต จนเกิดการหลอมรวมเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวในหลักล้อมกลุ่มการดำเนินร่วมกันจนเกิดเป็นพลังของกลุ่มที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม (Stakeholders Participation) เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็งการร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันและสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิต

เงื่อนไขที่ 2 การมีผู้นำและแกนนำที่มีระบบวิธีคิดแบบเห็นประโยชน์ส่วนร่วม สำหรับกองทุนฯ มีผู้นำชุมชนและแกนนำที่เรียกว่า “ทุนมนุษย์” ที่มีระบบวิธีคิดที่แฝงอุดมการณ์ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ที่มองเห็นการสร้างหลักประกันทางคุณภาพชีวิตให้ประชาชนในพื้นที่ และที่สำคัญทั้งผู้นำชุมชน แกนนำกองทุนฯ และสมาชิก ที่ร่วมกันสร้างให้ทุกคนเกิดคุณธรรม ความรัก ความสามัคคี การมีน้ำใจ มีการช่วยกันพัฒนา แก้ไขปัญหา และร่วมกันจัดสวัสดิการชุมชนอย่างเป็นระบบครบวงจรชีวิตร่วมกัน

เงื่อนไขที่ 3 การมีโครงสร้างการบริหารกองทุนฯ แบบกระจายอำนาจ สำหรับกองทุนฯ โครงสร้างการบริหารโดยการกระจายอำนาจความรับผิดชอบโดยแบ่งการทำงานตามความรู้ความสามารถของคณะกรรมการแต่ละคนที่ได้คัดเลือกเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งมีโครงสร้างการคณะทำงานชัดเจน และที่สำคัญมีการบริหารกองทุนฯ ยึดหลักธรรมาภิบาลผนวกกับแนวคิดการดำเนินงานแบบ WHO ได้แก่ Work (ระบบดำเนินงาน) Human (ระบบคน) และ Organization (ระบบโครงสร้างทรัพยากรขององค์กร) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี ควบคุมและสามารถตรวจสอบได้

และที่สำคัญการขับเคลื่อนกองทุนฯ เน้นเรื่องของการมีคุณธรรมโดยได้มีการประกาศยึดมั่นของคณะกรรมการและสมาชิกในการทำความดีร่วมกันภายใต้แนวคิดทุกคนมีความสุขบนพื้นฐานของการทำดี พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา เพื่อให้กองทุนฯ เป็นของชุมชน เพื่อการให้โดยแท้จริงและไม่แสวงหาผลกำไรทางทรัพย์สิน

เงื่อนไขที่ 4 การบูรณาการทำงานของเครือข่ายภายในและภายนอกกองทุนฯ สำหรับกองทุนฯ มีทุนทางสังคมที่ดีโดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายหน่วยงานและสมาชิกภายในและภายนอกพื้นที่ เพราะเนื่องจากกองทุนฯ เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงการบูรณาการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และภาคประชาชนที่มีการหนุนเสริมการทำงานของแต่ละฝ่ายในการขับเคลื่อนการทำงานทั้งในเรื่อง งบประมาณ บุคลากร วัสดุสิ่งของ ความรู้ทางวิชาการ และกิจกรรม/โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ ให้ชุมชนเข้มแข็งและมีกองทุนฯ ที่คอยดูแลช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนแบบยั่งยืน

เงื่อนไขที่ 5 การสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจของสมาชิก สำหรับกองทุนฯ มีการสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับสมาชิกในเรื่องการดำเนินงานของกองทุนฯ ให้มีความโปร่งใสบนพื้นฐานของการมีระเบียบ กติกา และข้อตกลงร่วมกัน ที่มีเป้าหมายชัดเจนในการจัดสวัสดิการชุมชนที่ประชาชนทุกกลุ่มได้รับสิทธิประโยชน์สวัสดิการชุมชนทุกด้าน และที่สำคัญการความไว้วางใจต่อคณะกรรมการบริหารกองทุนที่มีขับเคลื่อนกองทุนฯ บนพื้นฐานของความถูกต้อง ชอบธรรม ตรวจสอบได้ และรักษาผลประโยชน์ของสมาชิก

เงื่อนไขที่ 6 การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของกลุ่ม ซึ่งตรงนี้เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการขับเคลื่อนกองทุนฯ ให้ดำรงอยู่รอดได้ในระยะยาว ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นกำหนดทิศทางและบริหารจัดการให้กองทุนมั่นคง ซึ่งปัจจุบันได้มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ที่ทำกรร่วมกับคณะกรรมการโดยเป็นสมาชิกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระบบงาน ระบบคน ระบบองค์กร โดยการปลูกฝังแนวคิดการทำงานในระบบวิถีคิด ภาวะผู้นำ การเห็นประโยชน์ส่วนร่วม และการบริหารจัดการกองทุน

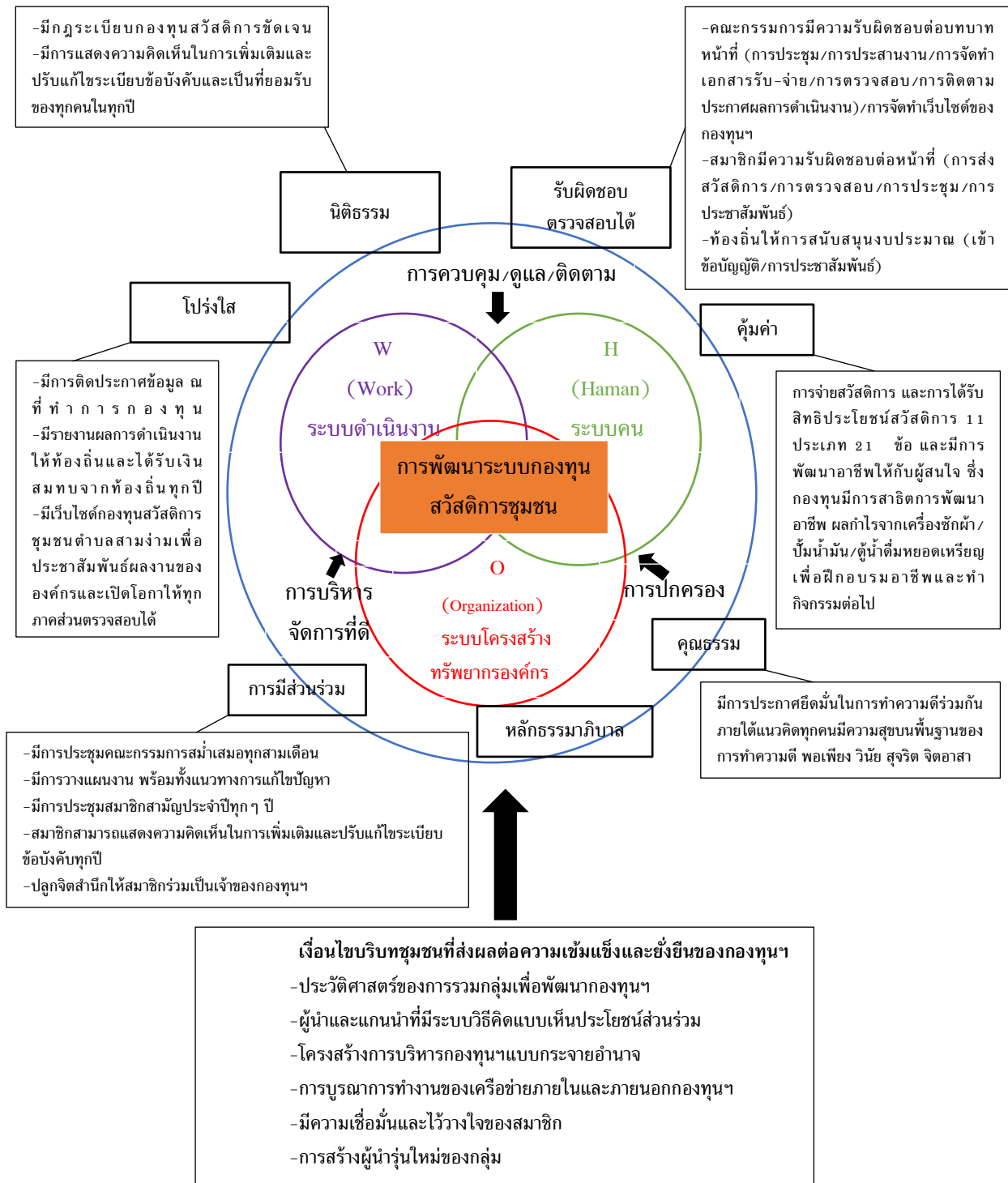
อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเปราะบางทางสังคม สามารถอภิปรายผลได้ว่า การพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่ามมีจุดเริ่มต้นมาจากพื้นฐานของวิถีคิดของแกนนำและสมาชิกเกี่ยวกับปัญหาที่ยากแก้ไขคือเรื่องความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิต จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มในการสร้างและพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่ประชาชนรวมตัวกันในแต่ละชุมชนท้องถิ่นนำทุนชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนทั้งทุนที่เป็นตัวเงิน หรือทุนอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงินมารวมกันจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชน รวมทั้งการดูแลผู้ที่สมควรได้รับการดูแลทั้งกลุ่มคนทั่วไปและกลุ่มเปราะบางทางสังคมเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้เกิดความมั่นคงของคนในชุมชน ด้วยการ “การมองเห็นเพื่อนมนุษย์” ที่เกิดจากการช่วยเหลือบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียมกันในการมีสวัสดิการสังคมเป็นหลักรองรับแก่ประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะยากดีมีจน บนฐานคิดที่ว่าทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และภาคประชาชน ที่ต้องดูแลมนุษย์ทุกคนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนมีโอกาสใช้ร่วมกันได้ทันทีที่เป็นมนุษย์ตั้งแต่ในครรภ์ เติบโตต้นทุนมนุษย์ให้เต็มเพียงพอแก่การที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างสรรค์ระบบเศรษฐกิจและสังคมไปจนถึงวาระสุดท้ายของการดำเนินชีวิตเพื่อความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมเสมอหน้ากัน ซึ่งระบบสวัสดิการชุมชนจะมีความเข้มแข็งและยั่งยืนจะต้องมีการบริหารงานภายใต้แนวคิดธรรมาภิบาลโดยตัวแทนของสมาชิกภายใต้กฎระเบียบกติกาของกองทุนที่สมาชิกเป็นผู้กำหนดทั้งในเรื่องระบบงาน (Work) (กฎระเบียบ/กระบวนการดำเนินงาน/การต่อยอดของกองทุน) ระบบคน (Human) (การรวมกลุ่มสมาชิก/สิทธิประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ) และระบบโครงสร้างทรัพยากรขององค์กร (Organization) (โครงสร้างคณะกรรมการ/เครือข่ายภายในและภายนอก/งบประมาณ) และสิ่งสำคัญในการเชื่อมโยงโครงสร้างการทำงานในเชิงพื้นที่ในชุมชนเข้าหากันเพื่อยกระดับการเป็นสถาบันที่เกิดจากการจัดสวัสดิการชุมชนแบบพหุลักษณะ (Pluralism Model) ภายใต้แนวคิดการเป็นหุ้นส่วนทางสังคม (Social Support Partnership Promotion) เพื่อเชื่อมร้อยบูรณาการทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และภาคประชาชน ในการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อประโยชน์สาธารณะ นำทรัพยากรและความเชี่ยวชาญของแต่ละภาคส่วนที่มีอยู่มาผสมผสานในทางที่เสริมพลังการทำงานซึ่งกันและกัน โดยผู้เป็นหุ้นส่วนสามารถลงหุ้นด้วยองค์ความรู้ทางวิชาการ นโยบาย งบประมาณ เครือข่าย และบุคลากร ในการสร้างความมั่นคงทางนโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงทางชีวิตผ่านการ

สนับสนุนงบประมาณ สร้างให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานสวัสดิการชุมชนให้ขยายฐานของกองทุนที่ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากรและพื้นที่ และท้องถิ่น โดยเฉพาะภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาชน และภาคเอกชน ควรเข้ามาสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับวิชุดา แก้วเชื้อ (2554) ได้ศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรสาธารณประโยชน์ พบว่า เป็นการสร้างความร่วมมือ การต่างตอบแทน การควบคุม และการตรวจสอบระหว่างหน่วยงานภาครัฐและองค์กรสาธารณประโยชน์ ซึ่งการสร้างความร่วมมือซึ่งกันและกันมีแนวทางหลายประการ ส่วนการต่างตอบแทนซึ่งกันและกันจะเน้นการแบ่งปันความคิด ค่าใช้จ่าย และผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนั้นการควบคุมซึ่งกันและกันมีการให้ความสำคัญกับการมีกฎหมายหรือกฎระเบียบ สำหรับการตรวจสอบซึ่งกันและกันจะเน้นการมีธรรมาภิบาลในการทำงาน และสนับสนุนในเชิงนโยบาย คือ ปรับปรุงกลไกกฎหมายทั้งการกระจายอำนาจงานสวัสดิการสังคมและกระจายแหล่งเงินทุนเพื่อจัดสวัสดิการแบบองค์รวม และการจัดบริการสาธารณะอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบูรณาการเชิงระบบ (System Integration) ที่ทำให้ทุกหน่วยย่อยในสังคม (Sub Group) มีการคิดและจัดการร่วมกันเพื่อศักยภาพและสิ่งที่มีอยู่เชื่อมโยง (Shiffman, 1989) ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีจุดเน้นไปใน 3 ระดับ คือ ระดับองค์กรชุมชน ระดับเครือข่าย และหน่วยงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นหน่วยงาน ของรัฐและเอกชน และระดับนโยบาย ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนจึงเป็นลดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตที่อยากให้ทุกคนในพื้นที่อยู่ในสังคมด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เพราะการจัดสวัสดิการสังคมมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะภารกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มผู้เปราะบางทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการสร้างโอกาสให้มีความสามารถในการเข้าถึงการมีอำนาจต่อรอง มีสิทธิในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคมและสร้างความเป็นธรรมโดยผ่านการส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มเปราะบางทางสังคมได้รับโอกาสที่เท่าเทียมและสิทธิพื้นฐานที่จะทำให้สามารถเข้าสู่หลักประกันทางสังคม การช่วยเหลือทางสังคม และการบริการทางสังคม อันนำไปสู่การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองและการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างทัดเทียมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับกฤติญา กิริติกอบมณี และคณิต เขียววิชัย (2560) ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการระดับเมืองที่มีประสิทธิผล พบว่า การจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการต้องอิงหลักการที่เป็นตัวหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการทำงานแบบประสานความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างชุมชน ภาครัฐ กรุงเทพมหานคร สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน ให้มีความเข้มแข็งมีพลังที่จะร่วมมือกันช่วยเหลือประชาชนในเขตเมืองให้มีความมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิม

ทั้งนี้กระบวนกองทุนสวัสดิการชุมชนมีความเข้มแข็งและความยั่งยืนจะต้องมีการหนุนเสริมจากเงื่อนไขบริบทของชุมชน พบอยู่ 6 เงื่อนไข ได้แก่ การมีประวัติศาสตร์ของการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนากองทุนฯ ผู้นำและแกนนำที่มีระบบวิธีคิดแบบเห็นประโยชน์ส่วนร่วม โครงสร้างการบริหารกองทุนฯแบบกระจายอำนาจ การบูรณาการการทำงานของเครือข่ายภายในและภายนอกกองทุนฯ มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจของสมาชิก และการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ของกลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้องกับธัชชนันท์ อิศรเดช และวสันต์ ลิ้มรัตนภักทรกุล (2563) ศึกษาชุมชนกับการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาชาวตำบลนองสาหร่าย พบว่า การมีผู้นำที่ดี (การมีคุณธรรมและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม) การมีทีมงานที่ดี (การบูรณาการการทำงานร่วมกันได้)การมีแผนที่ดี (การทำงานอย่างเป็นระบบและมีโครงสร้างการทำงาน) การมีส่วนร่วมที่ดีมีประสิทธิภาพ (การมีส่วนร่วมในชุมชน) และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (การสร้างระบบสวัสดิการชุมชนครอบคลุมทุกด้าน)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

สำหรับพัฒนาการและสภาพทั่วไปในการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการชุมชนตำบลสามง่ามมาจากฐานองค์การการเงินชุมชนจนตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ดูแลครอบคลุมจำนวนทั้งหมด 16 หมู่บ้าน สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร รับจ้าง และค้าขาย ซึ่งลักษณะสมาชิกค่อนข้างจะไม่มีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต โดยเฉพาะเรื่องสวัสดิการสังคมจึงทำให้เกิดความเปราะบางทางสังคมในเรื่องหลักการเข้าถึงโอกาสในการเข้าถึงหลักประกันหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ซึ่งมีแนวคิดในการจัดตั้งเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนที่ร่วมกันสร้างระบบหลักประกันความ

มั่นคงของชีวิตเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนท้องถิ่น จนพัฒนามาสู่มารจัดเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนแบบองค์รวม โดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ เพื่อเสริมสร้างนิสัยให้สมาชิกรู้จักการออมเพื่อการใช้ช่วยรู้จักการแบ่งปันช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิต โดยการเสริมสร้างการให้อย่างมีคุณค่า การรับอย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดชีวิตด้วยการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในกรณี สมาชิก เกิด แก่ เจ็บ ตาย ฯลฯ บนพื้นฐานของคุณธรรม ความรัก ความสามัคคีมีน้ำใจมีส่วนร่วมช่วยกันพัฒนา แก้ไขปัญหาสังคม และร่วมกันจัดสวัสดิการอย่างเป็นระบบครบวงจรชีวิตร่วมกันระหว่างเพื่อนสมาชิก และมีองค์กรที่คอยดูแลช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนตลอดเวลาโดยขบวนการกลุ่มที่เกิดจากกองทุนเป็นของชุมชน เพื่อให้โดยแท้จริงไม่แสวงหาผลกำไรทางทรัพย์สิน และสามารถเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคเอกชน เพื่อเกิดการบูรณาการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบและรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการที่ใช้แนวคิดการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะที่มีประสิทธิผล ซึ่งมีหลักการบูรณาการการพัฒนา ระบบการจัดสวัสดิการชุมชนภายใต้การยึดหลักธรรมมาภิบาล ได้แก่ โครงสร้างคณะทำงานในเชิงพื้นที่ เครือข่ายและงบประมาณภายในและภายนอก รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน และการต่อยอดของกองทุนการจัดสวัสดิการชุมชน สำหรับรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนในการดูแลคุณภาพชีวิตของสมาชิกทุกกลุ่มในพื้นที่ตำบลทั้ง 11 ประเภท 21 ข้อ ได้รับสิทธิประโยชน์ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้แก่ ด้านสวัสดิการชุมชนด้านการเกิด ด้านผู้สูงอายุ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา ด้านคนพิการ ด้านงานบุญ ประเพณี และวัฒนธรรม ด้านความกตัญญูและการทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม ด้านเจ็บป่วยและอุบัติเหตุ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านเสียชีวิต ด้านสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ซึ่งได้มีการพัฒนาระเบียบข้อบังคับกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสามง่ามเพื่อเป็นข้อบังคับ กฎกติกาของกลุ่มทั้งหมด 6 หมวด ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกองทุน วัตถุประสงค์และที่มากองทุนสวัสดิการ สมาชิกกองทุน คณะกรรมการ รูปแบบการจัดสวัสดิการ การบริหารเงินทุนและการบัญชี และการประชุมของกองทุน และกระบวนการเชื่อมโยงกับเครือข่ายและกลไกหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคเอกชน ที่มีเป้าหมายสำคัญร่วมกันในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของสมาชิกในชุมชนรวมทั้งกลุ่มเปราะบางทางสังคม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงของสมาชิกทุกกลุ่ม สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “สวัสดิการชุมชน” (Community Welfare) เป็นหนึ่งในรูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน (Community Care) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะจากฐานราก (Pluralism Model) เพื่อให้โอกาสกับประชาชนทุกกลุ่มในการเข้าถึงระบบสวัสดิการได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กองทุนสวัสดิการชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในแต่ละพื้นที่ควรมีการส่งเสริมการนำแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคมไปใช้ในเสริมสร้างศักยภาพให้กับกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

1.2 หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคเอกชน ควรมีการออกแบบการจัดสวัสดิการทั้งในเรื่องระบบงาน (Work) ระบบคน (Human) และระบบโครงสร้างทรัพยากรขององค์กร (Organization) ตลอดจนนโยบาย และการปรับปรุงกลไกกฎหมายทั้งการกระจายอำนาจงานสวัสดิการสังคมและกระจายแหล่งเงินทุนเพื่อจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการ และการจัดบริการสาธารณะอย่างเป็นระบบในแต่ละพื้นที่

1.3 กองทุนสวัสดิการชุมชนและหน่วยงานภาครัฐควรมีการพัฒนาและยกระดับกองทุนสวัสดิการชุมชนด้วยการพัฒนาระบบการดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน (Community Care) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะจากฐานราก (Pluralism Model) เพื่อให้โอกาสกับประชาชนทุกกลุ่มในการเข้าถึงระบบสวัสดิการได้อย่างยั่งยืน

1.4 กองทุนสวัสดิการชุมชนและหน่วยงานภาครัฐการเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการ แกนนำ สมาชิก เครือข่าย และการต่อยอดของกองทุน ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการถ่ายทอดเพื่อสร้างแผนการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนของแต่ละพื้นที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

1.5 กองทุนสวัสดิการชุมชนและหน่วยงานภาครัฐต้องมีระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเรื่องแกนนำ หรือสมาชิกรุ่นใหม่โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนเพื่อขับเคลื่อนและสานต่อการทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนากระบวนการสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการบนฐานทรัพยากร ฐานวัฒนธรรมฐานชุมชนเมือง ฐานศาสนา และฐานการพัฒนา เพื่อนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดสวัสดิการชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทในแต่ละพื้นที่

2.2 ควรมีการศึกษาบทบาทของหุ้นส่วนทางสังคมทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคเอกชนที่เอื้อต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผลขององค์กรสวัสดิการชุมชนในการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการ

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการต่อยอดที่เหมาะสมของกองทุนการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและความยั่งยืนของกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2554). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการพัฒนาสังคมของประเทศ. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2556). แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2556-2566. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กฤติญา กิริตโกบมณี และ คณิต เขียววิชัย. (2560). รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการระดับเมืองที่มีประสิทธิภาพ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(2), 252-265.
- กองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี. (2555). เอกสารงานวิจัยกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี ดอก ผล ต้น ใบ. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมดุษฎี. (2562). สวัสดิการที่เน้นผลิตภาพ (Productive Welfare): ความเข้าใจเบื้องต้น. ใน งานวันปกรณ 62 และพิธีมอบประกาศเกียรติคุณนักสังคมสงเคราะห์ดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2561. ณ กรมการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิศาสตราจารย์ปกรณ อังคุลิหิต.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนากระบวนการสวัสดิการสำหรับคนจน และคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช. (2548). การบริหารสังคมกับโครงสร้างสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ ก๊อปปี้
- ธัชชนันท์ อิศรเดช และวสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล. (2563). ชุมชนกับการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนกรณีศึกษาชาวตำบลหนองสาหร่าย. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(11), 375-388.
- ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียง และประชาคม แนวทางการพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- มูลนิธิศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทางสุขภาพ. (2560). การสังเคราะห์องค์ความรู้และสถานการณ์การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะประเด็นสิทธิด้านสุขภาพของกลุ่มเปราะบาง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.).
- ระพีพรรณ คำหอม. (2551). รายงานศึกษาการสังเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ 12 พื้นที่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์.
- วิชุดา แก้วเชื้อ. (2554). การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามแนวคิดหุ้นส่วนทางสังคมในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรสาธารณประโยชน์. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 14(1), 116-134.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2552). ชุมชนท้องถิ่นรวมพลัง สร้างสวัสดิการชุมชน. สืบค้น 24 มิถุนายน 2565. จาก https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2019/05/welfare_181152.pdf.
- Shiffman, R. (1989). *Comprehensive and integrative planning for community development*. New York: Pratt Institute Center for Community and Environmental Development.